

ФАКТОРИ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

© 2017 ІВАШИНА С. Ю.

УДК 146.330.342

Івашина С. Ю. Фактори суспільного розвитку в контексті соціалізації економіки

Метою статті є встановлення тих соціальних факторів суспільного розвитку, які забезпечують процес соціалізації економіки. Доведено важливість виділення факторів суспільного розвитку, проведення модернізації суспільства та створення нової моделі економічних і соціальних відносин. Зазначено, що криза наявних ідеологій гальмує процес інституціональних перетворень у суспільстві та сприяє політичному пожевваленню функцій традиційних інститутів суспільства. Вказано на посилення технократизації ідеологій і політичну роль тих угруповань, які виступають за реставрацію традиційних форм моралі та суспільного життя. Показано важливість соціалізації політичної еліти, здатної до формулювання філософії розвитку і створення ефективного інституціонального механізму модернізації суспільства. Зазначено, що соціокультурні зміни стають формою об'єднання різних соціальних груп суспільства для створення нових соціально-економічних структур та інновацій, а соціокультурна єдність суспільства стає важливішим фактором суспільного розвитку, ніж об'єднання на основі економічних, соціальних або політичних інтересів. Запропоновано шляхи вирішення проблеми соціальної дезінтеграції суспільства та його консолідації.

Ключові слова: соціалізація економіки, суспільний розвиток, соціокультурний розвиток, інституціональна модернізація.

Табл.: 1. **Бібл.:** 15.

Івашина Світлана Юріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри грошового обігу та банківської справи, Університет митної справи та фінансів (вул. Володимира Вернадського, 2/4, Дніпро, 49004, Україна)

E-mail: ivashina_aleks@ukr.net

УДК 146.330.342

UDC 146.330.342

Івашина С. Ю. Факторы общественного развития в контексте социализации экономики

Целью статьи является установление тех социальных факторов общественного развития, которые обеспечивают процесс социализации экономики. Доказана важность выделения факторов общественного развития, проведения модернизации общества и создания новой модели экономических и социальных отношений. Отмечено, что кризис имеющихся идеологий тормозит процесс институциональных преобразований в обществе и способствует политическому оживлению функций традиционных институтов общества. Указано на усиление технократизации идеологий и политическую роль тех группировок, которые выступают за реставрацию традиционных форм морали и общественной жизни. Показана важность социализации политической элиты, способной к формулированию философии развития и создания эффективного институционального механизма модернизации общества. Отмечено, что социокультурные изменения становятся формой объединения различных социальных групп общества для создания новых социально-экономических структур и инноваций, а социокультурное единство общества – более важным фактором общественного развития, чем объединение на основе экономических, социальных или политических интересов. Предложены пути решения проблемы социальной дезинтеграции общества и его консолидации.

Ключевые слова: социализация экономики, общественное развитие, социокультурное развитие, институциональная модернизация.

Табл.: 1. **Библ.:** 15.

Івашина Світлана Юріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри денежного обращения и банковского дела, Університет таможенного дела и финансов (ул. Владимира Вернадского, 2/4, Днепр, 49004, Украина)

E-mail: ivashina_aleks@ukr.net

Ivashyna S. Yu. The Factors of Social Development in the Context of Socialization of Economy

The article is aimed at determining the social factors of societal development that ensure the process of socialization of economy. The importance of allocating the factors of social development, modernizing society, and creating a new model of economic and social relations has been proven. It has been noted that the crisis of existing ideologies hinders the process of institutional transformation in society and facilitates the political revitalization of traditional institutions of society. Strengthening of technocratization of ideologies and the political role of those groups that favor the restoration of traditional forms of morality and public life has been specified. The article points out to the importance of socialization of a political elite capable of formulating a philosophy of developing and establishing an effective institutional mechanism for the modernization of society. It has been noted that sociocultural changes are becoming a form of integration among the various social groups in society in order to create new socio-economic structures and innovations, and the sociocultural unity of society is becoming a more important factor of societal development than integration based on economic, social or political interests. Solutions to the problem of the social disintegration of society and its consolidation have been proposed.

Keywords: socialization of economy, social development, sociocultural development, institutional modernization.

Tbl.: 1. **Bibl.:** 15.

Ivashyna Svitlana Yu. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Money Circulation and Banking, University of Customs and Finance (2/4 Volodymyra Vernadskoho Str., Dnipro, 49004, Ukraine)
E-mail: ivashina_aleks@ukr.net

Економічні та соціальні процеси, які відбувалися в українському суспільстві протягом останніх 25 років, змінили свідомість і суспільну поведінку людей. У процесі соціалізації економіки стали очевидними зміни в системі культури та цінностей, проявилася невідповідність між бажаним і дійсним, між життєвими прагненнями людей і можливостями їх досягнення, у суспільних настроях відбулася зміна соціально-політичної домінанти – місце «надій та очікувань» зайняла «революція невинуватих надій». На порядку денному ставиться питання інституціональної

модернізації суспільства та нової моделі економічних і соціальних відносин.

Складні та суперечливі процеси оновлення різних сфер суспільного життя в Україні потребують комплексного аналізу. Необхідні не лише всебічні дослідження економічних відносин, але й сукупності тих економіко-соціальних взаємодій, які визначають особливості соціалізації економіки, соціальної структури та соціокультурного розвитку суспільства, ідеології, політики. Дослідження таких взаємодій – складне наукове завдання, воно потребує використання міждисциплінарного мето-

дологічного підходу й активно розробляється економістами. Слід виділити праці Г. І. Башнянина, Т. М. Боголіб, В. Г. Бодрова, З. І. Галушки, А. А. Гриценка, В. О. Гришкіна, Н. М. Деевої, Ю. К. Зайцева, А. М. Колода, Г. М. Пилипенко, В. М. Тарасевича та ін. [1–12]. У зазначених працях розглядаються переважно ті аспекти економіко-соціальних взаємодій, які стосуються соціалізації економіки. Очевидно, що в епоху глибинних суспільних трансформацій з'являються нові фактори суспільного розвитку. Тому подальший аналіз економіко-соціальних взаємодій у процесі інституціональної трансформації українського суспільства має дати не тільки теоретичні знання, але й стати основою для розробки науково обґрунтованої стратегії суспільного розвитку.

Метою статті є встановлення окремих економіко-соціальних факторів суспільного розвитку в процесі соціалізації економіки.

Події 2013–2016 рр. показали вичерпання соціально-психологічних резервів українського суспільства, необхідних для функціонування традиційної моделі соціальних відносин. У суспільстві відбувається підвищення міжгенераційної мобільності, загострюється криза нуклеарної сім'ї, індивідуалізація життя стає визначальною ознакою постіндустріальної епохи. Така модель має висунути на перший план суспільного життя не родину чи колектив, а особистість. Остаточно виявилася обмеженість мобілізуючого потенціалу наявних ідеологій з погляду їх відповідності об'єктивним вимогам модернізації суспільства. Як доводить досвід, ідеології часто виступають лише камуфляжем для приховування егоїстичних інтересів представників певних економіко-політичних угруповань, які видаються за загальнонаціональні.

Якщо говорити про сучасний стан українського суспільства, переходячи з рівня повсякденного життя на рівень систематизованої свідомості – ідеології, стають зрозумілими окремі проблеми соціально-економічного та інституціонального розвитку країни. На нашу думку, найгостріше стоїть проблема кризи різних варіантів «ідеології розвитку». Криза наявних ідеологій пояснюється багатьма чинниками. В умовах формування підприємницького прошарку та збільшення ролі державної бюрократії, зростання диференціації в доходах і способах життя різних соціальних груп, посилення кризи системи соціального забезпечення, стимулювання рекламою та споживчим кредитом ірраціонального масового споживання і, нарешті, інфляції, яка підточує стабільність заощаджень, поширюється соціальна настанова на накопичення багатства як вищу життєву мету. Традиційна консервативна система цінностей, успадкована від радянської епохи, яка полягала у прихильності до звичного суспільного порядку, стабільності, бажанні належати до «золотої середини», поступово замінюється культом підприємництва, особистого успіху, а приватна власність усе більше розглядається як основа свободи особистості.

Існування окремих соціальних груп, світогляд яких базується на радянських і пострадянських моральних нормах і зразках поведінки, несприйнятті нових ідеологічних віянь, значно гальмує процес інституціональних

перетворень у суспільстві. Для цих соціальних груп характерні не стільки активність і протест, скільки пасивність і конформізм, поєднані зі сліпим слідуванням за традиційними лідерами та інститутами. У соціальному плані вони є соціальною базою для політичного поживання функцій традиційних інститутів суспільства.

Якщо розглядати соціальну піраміду, яка утворилася в українському суспільстві в середині 2010-х рр., то привертають до себе увагу серйозні обмеження на шляху соціальної мобільності між нижніми та середніми щаблями піраміди. Йдеться про значну, дуже неоднорідну масу трудового населення, яке включає дрібних господарів і осіб найманої праці. Посилення державної бюрократії та формування правлячих і панівних соціальних груп у суспільстві супроводжується поширенням державної клієнтели. Можливості соціального сходження у сфері приватного підприємництва та комерції для представників цього прошарку населення значно звужені. Соціальне просування відбувається скоріше у формі міжгенераційної мобільності за допомогою інститутів освіти, кар'єри державного службовця, служби в армії та поліції, ніж у господарській сфері. Основна перешкода для соціального сходження, з якою стикаються представники цих соціальних прошарків, – обмежені абсорбційні можливості сучасного постіндустріального сектора економіки. Саме ця обставина породжує так звану обернену мобільність, тобто повернення осіб, які отримали освіту, до традиційного соціального середовища, а часто навіть їх виштовхування до маргінальних прошарків. Соціальною базою для появи таких суспільних прошарків стають звільнені з підприємств працівники. На ідеологічному рівні суспільної свідомості такі тенденції виправдовуються в тому соціальному середовищі, погляди, настанови, ціннісні орієнтири якого держава завжди використовує і відтворює у своїй соціально-політичній діяльності.

Незадоволення людей умовами праці, існування постійного безробіття породжують своєрідний вакуум у внутрішній орієнтації багатьох індивідів. Послаблення зв'язків цих людей зі звичним соціальним оточенням не супроводжується їх органічним приєднанням до системи нових цінностей, інститутів і соціальних груп. Подібний суперечливий стан свідомості викликає у людей глибоке душевне сум'яття і розгубленість, а бажання знайти якусь опору ззовні призводить до формування та соціалізації в українському суспільстві стійких «маргінальних груп населення».

Маргінальні прошарки суспільства («традиційні» та «нові») мають певний «політичний потенціал». Хоча маргінали і не утворюють єдиної соціальної групи і не мають власної ідеології, їхній відчайдушний і безнадійний стан дозволяє використовувати їх як основу для політичних інтриг. Звідси випливає та легкість, з якою маргінальні прошарки суспільства сприймають популістські лозунги різних авторитарних рухів, їх схильність до «сильної влади», надії на прихід сильного харизматичного лідера, який зможе розв'язати всі економічні та соціальні проблеми.

Найрухливішим елементом соціальної структури суспільства проявляють себе представники середніх прошарків населення – наймасовіша її частина. Її представники найповніше використовують можливості, які їм надає інститут освіти для соціального просування в межах даної групи та поза нею. Однак у зв'язку із завершенням створення державного апарату і сфери управління в приватному секторі економіки шанс просування по щаблях соціальної піраміди зменшується.

Процес становлення та соціалізації нового середнього класу гальмується інституціональними умовами та політичними чинниками. В економіці країни відбувається згортання інноваційної діяльності на підприємствах. Хоча постійне зростання прибутку, змішаного доходу і доходу від власності у структурі доходів населення свідчить про соціально-економічні та інституціональні перетворення в суспільстві, зміни у відносинах власності та формування підприємницького сектора в економіці країни, однак їх мала питома вага у структурі грошових доходів населення, яка у 2015 р. становила лише 3,9% (табл. 1), не дає підстав говорити про розвиток нового середнього класу в Україні.

Водночас в Україні завершується процес формування та соціалізації владного економіко-політичного прошарку. У науковій літературі його називають політичною елітою [14]. Традиційно роль системотвірного елемента економіко-політичної еліти виконувала аристократія, яка завжди була носієм певних соціокультурних ознак, політичної культури та етики. Нині в країні відбувається процес входження до економіко-політичної еліти певних прошарків політикуму та вищих менеджерів-технократів. Цей процес триває в руслі загальносвітового процесу відокремлення капіталу-власності від капіталу-функції.

Загальносвітова тенденція зростання рівня освіти і професійної підготовки правлячої верхівки, перетворення її на професіоналів державного та корпоративного управління обумовлює її циркуляцію між різними сферами суспільної діяльності та посилює процес злиття представників політико-бюрократичної верхівки з вищим прошарком управлінського апарату корпорацій. Перехід із державного апарату в бізнес і навпаки стає типовим для вищого управлінського пер-

Таблиця 1

Структура грошових доходів населення України у 1990 р. і 2008–2015 рр., % [13]

Показник	Рік								
	1990	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 *	2015 *
Доходи, у тому числі:	100	100	100	100	100	100	100	100	100
– заробітна плата	60,2	42,4	40,3	40,9	40,2	39,2	39,9	40,1	37,9
– прибуток і змішаний дохід	10,6	15,1	19,5	19,7	22,3	19,7	19,7	21,1	25,0
– доходи від власності	2,7	3,5	3,6	3,4	4,7	5,2	5,1	5,9	3,9
Соціальна допомога та інші поточні трансферти, у тому числі:	26,5	39,0	36,6	36,0	32,8	35,9	35,3	32,9	33,2
– соціальна допомога	–	21,2	21,6	21,6	20,0	21,3	21,3	18,3	17,8
– інші поточні трансферти	–	4,2	3,9	2,7	2,6	3,2	2,8	4,3	4,9
– соціальні трансферти									
в натурі	–	13,8	11,1	11,7	10,2	11,4	11,2	10,3	10,5

Примітка: * – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення Антитерористичної операції.

Виникнення специфічних, економічно обумовлених зв'язків між різними соціальними групами зумовлює зміни в ідейно-психологічному стані суспільства. Домінуючими в суспільстві стають: намагання змінити наявний порядок, ідеологічно виправдати наявний статус-кво або, навпаки, настрої апатії, опортунізму, відхід у сферу приватних інтересів. Дані періодичних соціологічних досліджень свідчать про постійний високий рівень протестних настроїв, пов'язаних насамперед з економічними причинами, зокрема низьким рівнем доходів і зайнятості. Однак ознакою подій 2013–2014 рр. став глобальний, такий, що виходить за межі суто економічних вимог, характер протесту, його відносна незалежність від матеріального рівня життя. Це стало свідченням розвитку громадянського суспільства, розумінням людьми своїх об'єктивних соціально-економічних інтересів.

соналу. Швидко кількісне зростання прошарку вищих державних чиновників, у тому числі за рахунок інтелектуального середовища, призводить до збідніння останнього. Як наслідок, відбувається технократизація ідеологій і посилення політичної ролі традиціоналістських угруповань, які виступають за реставрацію традиційних форм моралі та суспільного життя.

Таким чином, у процесі міграції між бізнесом, політичною сферою, державною адміністрацією та державним сектором економіки соціалізується ядро правлячої верхівки суспільства. Вона складається з людей, які переходять від командних ролей у верхах однієї із владних ієрархій до подібних ролей в іншій ієрархії або суміщають ключові посади в різних сферах. На основі єдності їхніх інтересів поступово виникає певна соціально-економічна та соціально-психологічна спільнота представників політичної еліти, високопоставлених чинов-

ників і керівників великих компаній. За всіх внутрішніх суперечностей верхівку українського суспільства останнім часом об'єднує не тільки спільність економічних інтересів, але й усе більша єдність походження, виховання й освіти. Політична еліта не стала повністю однорідною, проте в ній соціалізується усвідомлення своєї суспільної важливості, формується певний тип цінностей і відбувається засвоєння моделей поведінки. Ця соціальна верхівка визначає суттєві позаекономічні інституціональні та інші рамкові умови господарювання та функціонування економічної системи суспільства.

Важливою ознакою соціалізації економіко-політичної еліти стає її здатність забезпечити готовність суспільства та особливо його панівних груп до модернізації економіки країни. Якщо модернізацію розуміти як руйнування застарілих інститутів і технологій, які не відповідають сучасним реаліям і руху в напрямі постіндустріального суспільства, то перед політичною елітою постає завдання – сформулювати філософію розвитку і створити ефективний політичний механізм для реалізації стратегії модернізації суспільства. Дуже важливо, щоб політична еліта змогла висунути людей, здатних на її реалізацію.

В Україні все сильніше проявляє себе тенденція до самовідтворення верхніх і нижніх поверхів соціальної піраміди. Відсутність наскрізних широких каналів мобільності між її вершиною та основою свідчить про високі перегородки між елементами соціальної макро- і мікроструктури та нерівномірність доступу до суспільно значущих благ і привілеїв.

Наголошуючи на необхідності загальнонаціональної єдності як однієї з умов успішного виконання завдання модернізації економіки країни, політична еліта має запропонувати таку ідеологію, яка зможе стати основою для внутрішньої консолідації та трансформуватися в соціальну доктрину, один із варіантів «ідеології розвитку». Імперативи розвитку необхідно «перекласти» на мову, співзвучну рівню масової психології, знайти способи подолання дезінтегрованості духовної сфери суспільства. Необхідно розв'язати суперечність між повільною зміною масової свідомості та гострою необхідністю швидкої «ідеологізації» суспільства як умови модернізації економіки та всієї країни.

Стратегія модернізації країни має базуватися на ідеологічно обґрунтованій основі, об'єднувати всіх громадян, усі структури державної влади. Визначення такої основи дуже непросте в умовах розвитку сучасної України зі специфічною ментальністю населення та досить слабкою згуртованістю громадян, яка пояснюється насамперед великою недовірою до владних інститутів. Об'єднання людей навколо влади може відбутися лише за умови бачення владою реальних перспектив побудови сильної держави та громадянського суспільства на одній ідеологічній основі. Цю ідеологію як національну ідею мають визнати всі громадяни і прийняти її як свою. Таким чином, однією з основних ознак соціалізації українського суспільства, яка відображає характер його соціально-економічної спрямованості та розвитку,

стає формування об'єктивних основ нової моделі індивідуальної та суспільної поведінки.

Структура суспільства побудована на основі соціокультурних ознак, виключно багатогранна і не збігається зі структурою, побудованою на основі поділу за економічними, соціальними та політичними ознаками. Це можна пояснити тим, що соціокультурні системні зміни відбуваються в інших часових масштабах, ніж економічні, соціальні та політичні. У процесі соціокультурних змін формується відносна однорідність соціокультурних характеристик окремих соціальних груп та індивідів. Подібний процес соціокультурних змін стає важливою формою об'єднання різних соціальних груп суспільства, засобом забезпечення спадковості та зв'язку між поколіннями. Соціокультурна єдність суспільства часто важливіша для суспільного розвитку, ніж об'єднання на основі економічних, соціальних або політичних інтересів.

Такий висновок важливий для оцінювання соціально-економічних процесів, які відбуваються в сучасному українському суспільстві. У цьому контексті важливого значення набуває проблема євроцентричного бачення соціально-економічних процесів в Україні. На нашу думку, відбувається надмірна прив'язка соціальних процесів до суто економічних проблем і очевидне недооцінювання соціокультурного шару суспільного розвитку.

Відставання багатьох ланок української економіки та особливості соціокультурного розвитку суспільства призводять до гострих суспільних колізій і конфліктів. В Україні існує розрив між формами ведення господарства та соціокультурними стереотипами. Останні надзвичайно стійкі, вони не поновлюються автоматично слідом за економічним розвитком, а, навпаки, накладають відбитки на економічні й тим більше політичні форми суспільного розвитку. Тому особливості суспільного розвитку потребують від дослідників установлення закономірностей трансформації пострадянських суспільств.

Очевидно, що стійкість соціокультурних стереотипів не означає наявність перепон для проникнення в їхнє середовище окремих культурних норм і нових форм споживання, характерних для Західного світу. Це свідчить про те, що вплив соціально-економічного розвитку на соціокультурне середовище не може бути поставлений під сумнів, а подальша перспектива соціально-економічного розвитку українського суспільства пов'язана із синтезом, а не уособленням різних культур. Якщо окремі соціокультурні риси українського суспільства, які відрізняють його від розвинутих західних суспільств і на які роблять акцент прихильники альтернативних варіантів розвитку, і являють собою альтернативу наявним формам (західної цивілізації), то скоріше така альтернатива спрямована на консервацію сучасних економіко-політичних відносин.

Важливою ознакою розвинутого суспільства ми вважаємо його здатність давати відповіді на цивілізаційні виклики з урахуванням вимог індивідуалізації як основного тренду суспільного розвитку. У цьому контексті важливі окремі соціокультурні відмінності української ментальності від ментальності інших єв-

ропейських народів і подання їх за певними ознаками. На нашу думку, такими ознаками можуть бути життєві цінності населення країни. Такі цінності лежать в основі цілого комплексу соціокультурних явищ, які в сукупності розкривають різні аспекти категорії «соціалізація економіки».

У результаті порівняння України з іншими європейськими країнами за ціннісними показниками, сконструйованими соціологами на основі методики Ш. Шварца, встановлено, що цінності українського населення, як і очікувалося, відрізняються від цінностей населення більшості інших країн, включених у дослідження [15, с. 237].

Українське населення характеризується сильнішою, ніж населення більшості європейських країн, включених у дослідження, виразністю цінностей, що належать до категорії «Збереження» (Безпека, Конформність, Традиція), і, навпаки, слабкішою виразністю цінностей, що належать до протилежної за змістом категорії «Відкритість до змін» (Самостійність, Гедонізм, Стимуляція) [15, с. 270]. Орієнтація населення на цінності збереження, на протигагу цінностям відкритості до змін, дозволяє ставити питання про співвідношення соціокультурних настанов суспільства на традиції та інновації.

Справа в тому, що можливість модернізації економіки країни обумовлена настановами суспільства на збереження традицій або інновацій. У будь-якому життєздатному суспільстві обидва елементи в різних пропорціях наявні одночасно: абсолютний застій руйнує суспільство, заводить його в глухий кут, однак традиція підтримує спадковість і стійкість соціальних зв'язків, протистоїть дезорганізації, яку можуть вносити соціальні інновації. Сучасна ситуація в Україні в багатьох сферах соціального життя характеризується боротьбою двох сильних тенденцій: відданістю традиціям і схильністю до змін.

В Україні на зміну радянському суспільству прийшло суспільство-гібрид, яке зазнає своєрідної еволюції під впливом розвинутіших соціальних і культурних систем. Однак, незважаючи на дію демонстраційного ефекту, формування нових потреб, зміни у споживанні, двосторонні міграції, процес соціалізації в такому суспільстві відбувається під сильним впливом попередніх форм цінностей, відносин, економіки та моралі. Так, навколо запроваджених у соціальну тканину елементів розвитку збільшуються зони економічної та соціальної деградації, а сучасні економічні та соціальні структури містять багато паразитичних, нефункціональних елементів. В Україні відбувається не тільки соціалізація сучасних відносин постіндустріального суспільства, але й «засмічення» того, що проявляє себе як сучасні форми. Як бачимо, жодне суспільство не може здійснити історичного кроку вперед, яким би швидким він не був, відкидаючи всі свої традиції. Навіть коли такий розрив проголошується, через деякий час у, здавалося б, заново винайдених формах суспільного життя проступають ті або інші риси минулого.

Нерівноправне становище України в глобальному світі, низький рівень продуктивності праці, глибокий

розрив між виробництвом і споживанням об'єктивно звужують можливості соціалізації економіки України в напрямі відомих європейських зразків. Однак останніми роками спостерігається і достатньо чітко виражається суб'єктивне прагнення йти цим шляхом. Це має велике значення, оскільки свідоме управління макросоціальними процесами набуває певної матеріальної основи.

ВИСНОВКИ

Неповний перелік факторів, які визначають напрями інституціональних перетворень і характер процесу суспільного розвитку, формуються під впливом економіко-соціальних та економіко-політичних взаємодій. Фактором суспільного розвитку стає посилення політичної ролі традиційних угруповань, які виступають за реставрацію традиційних форм моралі та суспільного життя. Іншим фактором суспільного розвитку стала «криза довіри» до правлячої політичної еліти, що фактично монополізувала владу та протягом останніх 25 років контролювала не лише державний апарат, але й одержавлений сектор економіки. Факторами суспільного розвитку також визначено: необхідність соціалізації нової політичної еліти та її здатність до інституціональної модернізації країни; соціокультурна єдність суспільства – важливіша для забезпечення суспільного розвитку, ніж об'єднання на основі економічних, соціальних або політичних інтересів; консолідація суспільства на основі тих інтеграторів, які не передбачають міжособистісної прив'язки до когось. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Башнянин Г. І., Гончарук Л. Я. Ефективність соціалізації економічних систем: методологічні проблеми метрологічного аналізу: монографія. Львів: Новий Світ-2000, 2010. 240 с.
2. Боголіб Т. М. Інституціональні чинники соціалізації суспільства в умовах глобалізації. *Європейський вектор економічного розвитку*: зб. наук. пр. 2012. № 2 (13). С. 262–267.
3. Бодров В. Г. Политическая экономия институциональных изменений и социализация хозяйственного развития. *Європейський вектор економічного розвитку*: зб. наук. пр. 2012. № 2 (13). С. 18–23.
4. Галушка З. І. Соціалізація трансформаційної економіки: особливості, проблеми, пріоритети: монографія. Чернівці: Рута, 2009. 408 с.
5. Гриценко А. А. Капіталізація и социализация экономики в ретроспективе и перспективе. *Соціальна економіка*. 2009. Вип. 15. С. 191–195.
6. Гришкін В. О. Соціалізація економіки України: теорія, методологія, перспективи: монографія. Дніпропетровськ: Пороги, 2005. 498 с.
7. Деєва Н. М. Потенціал соціалізації і його регулювання в економіці: теорія, методологія, перспективи: монографія. Дніпропетровськ: АРТ-ПРЕС, 2006. 444 с.
8. Зайцев Ю. К. Соціалізація економіки України та система трансформація суспільства: методологія і практика: монографія. Київ: КНЕУ, 2002. 188 с.
9. Колот А. М., Кравчук О. І. Економічно активна людина у новій економіці: теоретико-методологічний аналіз трансформаційних процесів. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2015. № 2. С. 3–8.
10. Колот А. М., Кравчук О. І. Економічно активна людина у новій економіці: теоретико-методологічний аналіз транс-

формаційних процесів. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2015. № 3. С. 8–13.

11. Пилипенко Г. М. Інституціональні чинники співвідношення державної і ринкової координації економічної діяльності: монографія. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2012. 293 с.

12. Тарасевич В. Н. Экуника: гипотезы и опыты: монография. М.: ТЕИС, 2008. 565 с.

13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

14. Політологічний енциклопедичний словник/уклад: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.; за ред. М. П. Трєбіна. Харків: Право, 2015. 816 с.

15. Магун В., Руднев М. Жизненные ценности населения: сравнение Украины с другими европейскими странами // В кн.: Украинское общество в европейском пространстве/под ред. Е. Головахи, В. Макеева. Київ: Суспільство, 2007. 273 с.

REFERENCES

Bashnianyn, H. I., and Honcharuk, L. Ya. *Efektivnist sotsializatsii ekonomichnykh system: metodolohichni problemy metrolohichnoho analizu* [The effectiveness of the socialization of economic systems: methodological problems of metrological analysis]. Lviv: Novyi Svit-2000, 2010.

Boholib, T. M. "Instytutsionalni chynnyky sotsializatsii suspilstva v umovakh hlobalizatsii" [Institutional factors the socialization of society in conditions of globalization]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku*, no. 2 (13) (2012): 262-267.

Bodrov, V. G. "Politicheskaya ekonomiya instytutsionalnykh izmeneniy i sotsializatsiya khozyaystvennogo razvitiya" [The political economy of institutional change and socialization of economic development]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku*, no. 2 (13) (2012): 18-23.

Dieieva, N. M. *Potentsial sotsializatsii i yoho rehulivannia v ekonomitsi: teoriia, metodolohiia, perspektyvy* [The potential of socialization and regulation in the economy: theory, methodology, prospects]. Dnipropetrovsk: ART-PRES, 2006.

Gritsenko, A. A. "Kapitalizatsiya i sotsializatsiya ekonomiki v retrospektive i perspektive" [Capitalization and socialization of the

economy in retrospect and prospect]. *Sotsialna ekonomika*, no. 15 (2009): 191-195.

Hryshkin, V. O. *Sotsializatsiia ekonomiky Ukrainy: teoriia, metodolohiia, perspektyvy* [Socialization of the economy of Ukraine: theory, methodology, prospects]. Dnipropetrovsk: Porohy, 2005.

Halushka, Z. I. *Sotsializatsiia transformatsiinoi ekonomiky: osoblyvosti, problemy, priorytety* [Socialization of transformational economy: characteristics, problems, priorities]. Chernivtsi: Ruta, 2009.

Kolot, A. M., and Kravchuk, O. I. "Ekonomichno aktyvna liudyna u novii ekonomitsi: teoretyko-metodolohichni analiz transformatsiinykh protsesiv" [Economically active people in the new economy: theoretical and methodological analysis of the transformation processes]. *Rynok pratsi ta zainiatist naseleennia*, no. 2 (2015): 3-8.

Kolot, A. M., and Kravchuk, O. I. "Ekonomichno aktyvna liudyna u novii ekonomitsi: teoretyko-metodolohichni analiz transformatsiinykh protsesiv" [Economically active people in the new economy: theoretical and methodological analysis of the transformation processes]. *Rynok pratsi ta zainiatist naseleennia*, no. 3 (2015): 8-13.

Magun, V., and Rudnev, M. "Zhiznennyye tsennosti naseleeniya: sravneniye Ukrainy s drugimi yevropeyskimi stranami" [Values of life of the population: a comparison of Ukraine with other European countries]. In *Ukrainskoye obshchestvo v yevropeyskom prostranstve*. Kyiv: Suspilstvo, 2007.

Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Pylypenko, H. M. *Instytutsionalni chynnyky spivvidnoshennia derzhavnoi i rynkovoї koordynatsii ekonomichnoi diialnosti* [Institutional factors the relationship between the government and market coordination of economic activities]. Dnipropetrovsk: Natsionalnyi hirnychiy universytet, 2012.

Politolohichni entsyklopedychnyi slovnyk [Political encyclopedia]. Kharkiv: Pravo, 2015.

Tarasevich, V. N. *Ekunika: gipotezy i opyty* [Econika: hypotheses and experiments]. Moscow: TEIS, 2008.

Zaitsev, Yu. K. *Sotsializatsiia ekonomiky Ukrainy ta systemna transformatsiia suspilstva: metodolohiia i praktyka* [Socialization of the Ukrainian economy and systemic transformation of society: methods and practice]. Kyiv: KNEU, 2002.